

Marija Švajncer

REKA KOT PESNIŠKI NAVDIH

Mura, *Pesmi o Muri* (Mur, Gedichte von der Mur, Maribor, Locutio, 1996) je pesniški prvenec mariborskega ustvarjalca dr. Mirka Križmana (r. 1932), rednega profesorja na Univerzi v Mariboru, avtorja štirih samostojnih knjig in soavtorja treh, pisca več kot dvesto znanstvenih člankov, ki so izšli doma in v tujini, strokovnjaka za raziskovalni področji sociolingvistika in stilistika ter moderatorja in prevajalca.

Zbirka je izšla v slovenskem in nemškem jeziku; prevajalsko delo je opravil avtor sam. Pisec spremne besede Marjan Pungartnik, urednik, založnik in pesnik, je med drugim napisal: »Mirko Križman je zapisal nekaj svojih bivanjskih doživljanj reke Mure v dvanajstih obsežnih elegičnih spevih, ki s svojimi miselnimi in literarnimi razsežnostmi posegajo v jedro slovenskega pesništva.« (Marjan Pungartnik: *Pesmi za večglasje in zvon z Marije Snežne, Gedichte für Mehrstimmigkeit und für die Glocke von Maria Schne*)

V Križmanovi pesniški zbirki je opaziti notranjo dvojnost – subtilno in poetično prepričljivo povezanost človeka in narave. V skrivnostni, temačni in gibki reki so združene lastnosti in možnosti naravnega toka, sočasno je reka personificirana. Z globoko simboliko se daje človeku in mu zagotavlja eksistencialno utemeljen soobstoj. Narava se je v reki utesila z vso svojo močjo, silovitostjo, nepredvidljivostjo in neobvladljivostjo. Človek je ob njej nemočen in ves ubog, hkrati pa z občutkom groze in negotovosti vseeno pije njeno lepoto in postaja drugačen – njen in zaznamovan ter samosvoj in svoboden, popotnik, ki se mu je življenje ob reki začelo in ve, da se bo ob njej tudi končalo.

Reka ga s svojo neizrekljivo skrivnostjo vedno znova vabi: vrača se in sluti, da nikoli ne bo mogel povsem oditi, saj je v njej pustil del sebe. Če hoče biti celovit, mora spet k njej. Toda ko se zazre vanjo, je znova dvomeče bitje – človek s težo življenja na svojih ramenih, opazovalec naravnega toka, zapisovalec dogodkov, ohranjevalec vsakovrstnih spominov in poet, ki se nikoli ne more do konca izpeti, ker se je njegova pesniška narava strnila s posebno zamaknjenostjo, se predala očaranosti, radovednosti in bolečini.

Narava se ga dotika s svojim panteizmom in ga navdihuje. Njegove pesmi so zdaj refleksivne, zdaj nekoliko prigradniške, tu in tam filozofsko ponotranjene in drugič deskriptivno pisane ali individualno razbolele.

Reka prinaša življenje in smrt. V njej postajajo čedalje bolj hladni obupani utopljenici (kdo ve, kaj jih je prignalo do roba, od koder se niso več mogli vrniti); voda se na površini premika s posebno razburkanim upanjem, ki traja in traja, in šepeta, da je treba ostati in ne pobegniti onstran ali kamorkoli že. Vztrajati z bolečino in vsem, kar pride in mora priti. Biti svoboden, ranljiv, morda drugačen,

nepredvidljiv in preudaren hkrati, človek, v katerem se pretaka reka, fant, ki je to tekočo vodo za vse čase ohranil v sebi in zdaj z življenjsko močjo valovi v njem, čeprav je že zrel mož, toda samo po letih, saj ga je reka ohranila mladeniškega, prepojenega z lepoto in pretanjeno zvedavega.

Kot reka je tudi on dinamičen, silovit, predan valovanju, vztrajen, ranljiv. Samo kdaj pa kdaj se postmodernistično dotakne pesniške klasike (slogovno ali z nagovorom), sicer je s svojimi pesmimi, ki so včasih oblikovane v prozi, čeprav ohranjajo pesniško formo, drugič ritmizirane, metaforično bogate, poetično inovativne, iskren in subtilno zavezan pesniški besedi. Z navdihom, ki mu ga daje reka, se predaja pesniški ustvarjalnosti ter nam ponuja besedo lepote in zamaknjenosti.

Samostojen ustvarjalni prispevek in hkrati čudovito lepo dopolnilo knjige Mura, Pesmi o Muri, je likovna oprema akademskega slikarja Bogdana Čobala. Njegove črno-bele računalniške grafike prinašajo intenzivno, skoraj pretresljivo sporočilo: to so samostojne, stilizirane, abstraktne ali vsebinske podobe reke in njene uganke neizpetosti, strah pred temo in potapljanje v njeno črno skrivnost, optimizem svetlobe, zmaga rasti in upanja, dokončnost smrti in odhoda.

Ovrednotenje Križmanovih pesmi v nemškem jeziku bi lahko bilo predmet posebne obravnave, vendar pa je mogoče predvidevati, da so estetsko prav tako dognane kot slovenske, saj je avtor dvojezičen. Dvojezičnost raziskuje in dvojezično piše.